

Jautrīte Briede
Edvīns Danovskis
Anita Kovaļevska

Administratīvā procesa tiesības

Mācību grāmata

TIESU NAMU AĢENTŪRA

2023

UDK 342.9(07)
Ad637

J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska
ADMINISTRATĪVĀ PROCESA TIESĪBAS. Mācību grāmata
Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2023, 443 lpp.

Grāmatas recenzenti: senatore Veronika Krūmiņa,
prof., Dr.iur. Jānis Kārklīšs,
asoc. prof., Dr.iur. Gatis Litvins

Juridiskā redaktore: Mg.iur. Signe Terihova

Darbs ir autortiesību objekts un aizsargāts ar Autortiesību likumu.
Autora tiesību pārkāpšana, jo īpaši darba pavairošana, tulkošana, izplatīšana u.tml.
bez autora piekrišanas, ir krimināli sodāma rīcība.

- © Jautrīte Briede, 2023
- © Edvīns Danovskis, 2023
- © Anita Kovaļevska, 2023
- © Marina Selunska, mākslinieciskais noformējums, 2023
- © Tiesu namu aģentūra, 2023

Izdevējs: Tiesu namu aģentūra
Baldones iela 1b, Rīga, LV-1007
tnagramatas.tna.lv; facebook.com/TNAgramatas

Tiražētājs: SIA "Jelgavas tipogrāfija"

ISBN 978-9934-508-98-1

Saturs

Priekšvārds	13
Izmantotie saīsinājumi	14
1. Ievads administratīvā procesa tiesībās	15
1.1. Administratīvā procesa tiesību jēdziens.....	15
1.2. Administratīvā procesa tiesību attīstības posmi Latvijā.....	17
1.2.1. Izpratne par administratīvā procesa tiesībām pirms Latvijas valsts nodibināšanas.....	17
1.2.2. Administratīvā procesa tiesību attīstība Latvijā pēc valsts nodibināšanas	20
1.2.3. Administratīvā procesa tiesību attīstība Latvijā pēc neatkarības atjaunošanas	24
1.3. Administratīvā procesa tiesību avoti.....	27
2. Administratīvā procesa pamatjēdzieni: administratīvais akts un faktiskā rīcība	34
2.1. Administratīvā akta un faktiskās rīcības kopīgās pazīmes.....	35
2.1.1. Ārēja (uz privātpersonu vērsta) iedarbība.....	35
2.1.2. Publisko tiesību joma.....	38
2.1.3. Iestāde kā administratīva akta izdevējs un faktiskās rīcības veicējs	40
2.1.4. Individuāli noteikts personu loks un konkrēti apstākļi	42
2.1.5. Seku galīgais raksturs	45
2.2. Administratīvā akta un faktiskās rīcības atšķirības	48
2.3. Citas administratīvajam procesam nepakļautās valsts pārvaldes darbības formas.....	51
2.3.1. Politisks lēmums.....	51

2.3.2.	Lēmums (rīcība) administratīvo pārkāpumu lietā	52
2.3.3.	Kriminālprocesuāls lēmums (rīcība).....	53
3.	Administratīvo aktu (faktiskās rīcības) klasifikācija un tās nozīme	54
3.1.	Tiesiski un prettiesiski administratīvie akti.....	55
3.2.	Labvēlīgi, nelabvēlīgi, daļēji labvēlīgi administratīvie akti un administratīvie akti ar dubultu ietekmi.....	58
3.3.	Obligātie, izdošanas izvēles, satura izvēles un brīvie administratīvie akti	60
3.4.	Pozitīvie un negatīvie administratīvie akti.....	61
3.5.	Administratīvie akti pēc tiesisko seku veida: tiesiskās attiecības dibinošs, grozošs, konstatējošs, izbeidzošs, atteikums.....	62
3.6.	Rakstveidā, mutvārdos, ar zīmēm vai ar konkludentām darbībām izdoti un paziņoti administratīvie akti	64
3.7.	Apstrīdami, neapstrīdami, pārsūdzami un nepārsūdzami administratīvie akti.....	65
3.8.	Spēkā esoši, spēkā neesoši un spēku zaudējuši administratīvie akti.....	66
3.9.	Izpildāmi un neizpildāmi administratīvie akti.....	68
3.10.	Administratīvie akti pēc to darbības ilguma: bez termiņa, uz noteiktu laiku izdots, pagaidu.....	69
3.11.	Vienpakāpes un vairākpakāpju administratīvie akti.....	70
3.12.	Administratīvie akti pēc to darbības teritorijas: tikai vienā valstī spēkā esošs, pārrobežu, pārnacionāls	70
3.13.	Citi administratīvo aktu klasifikācijas veidi.....	71
4.	Administratīvā procesa principi	73
4.1.	Administratīvā procesa principu nozīme un piemērošana.....	73
4.2.	Tiesiskuma princips un tā aspekti	75
4.3.	Samērīguma princips	82
4.4.	Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips	86

4.5.	Vienlīdzības princips	91
4.6.	Procesuālā taisnīguma princips	94
4.7.	Privātpersonas tiesību ievērošanas princips	95
5.	Administratīvā procesa dalībnieki	97
5.1.	Administratīvā procesa dalībnieka jēdziens un veidi	97
5.2.	Administratīvā procesa dalībnieki iestādē	100
5.2.1.	Iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta	100
5.2.2.	Adresāts	101
5.2.3.	Iesniedzējs	102
5.2.4.	Trešā persona	103
5.3.	Administratīvā procesa dalībnieki tiesā	105
5.3.1.	Pieteicējs	105
5.3.2.	Atbildētājs	107
5.3.3.	Trešā persona	109
5.4.	Procesa dalībnieki, kuri ir tiesīgi īstenot pārstāvību	110
5.4.1.	Pārstāvis	110
5.4.2.	Tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi	111
5.5.	Procesuālo tiesību pārņemšana	112
6.	Procesuālie termiņi	114
6.1.	Procesuālā termiņa jēdziens un regulējuma piemērošanas joma	114
6.2.	Procesuālo termiņu noteikšana	115
6.2.1.	Tiesību akts, kurā procesuālais termiņš var būt noteikts	115
6.2.2.	Procesuālā termiņa noteikšanas veidi	116
6.3.	Procesuālā termiņa nokavējuma sekas	119
6.4.	Procesuālā termiņa atjaunošana un pagarināšana	121
7.	Administratīvais process iestādē: pamatstadijas	123
7.1.	Administratīvā akta izdošanas un faktiskās rīcības veikšanas pamatstadijas	124

7.2.	Administratīvā procesa ierosināšana.....	126
7.2.1.	Administratīvā procesa ierosināšana uz iesnieguma pamata.....	127
7.2.2.	Administratīvā procesa ierosināšana pēc iestādes iniciatīvas	133
7.3.	Nepieciešamo ziņu iegūšana	135
7.4.	Procesa dalībnieka uzklauššana	139
7.5.	Procesa dalībnieka tiesības iepazīties ar lietas materiāliem	142
7.6.	Subsumpcija un lietderības apsvērumu izdarīšana.....	145
7.7.	Administratīvā akta izdošanas termiņš.....	148
7.8.	Administratīvā akta izdošana, lietas izbeigšana vai administratīvā līguma noslēgšana	151
7.9.	Rakstveida administratīvā akta sastāvdaļas un citādi izdota administratīvā akta noformēšana rakstveidā. Administratīvā akta kļūdu labošana un izskaidrošana	156
7.10.	Administratīvā akta nosacījumi.....	161
7.11.	Administratīvā akta paziņošana, spēkā stāšanās un spēkā esība	165
8.	Administratīvais process iestādē: apstrīdēšana	172
8.1.	Apstrīdēšanas institūta būtība un uzdevumi.....	172
8.2.	Apstrīdēšanas pieļaujamība.....	174
8.3.	Apstrīdēšanas iesniegums	179
8.4.	Administratīvā akta darbības apturēšana.....	182
8.5.	Apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšana un lēmums par apstrīdēto aktu.....	184
9.	Administratīvais process iestādē: administratīvā procesa uzsākšana no jauna un administratīvā akta (administratīvā līguma) atcelšana	192
9.1.	Administratīvā procesa uzsākšana no jauna pēc privātpersonas iniciatīvas	195
9.2.	Administratīvā akta atcelšana pēc iestādes iniciatīvas	199

9.3.	Apstrīdēšanas procesa un procesa uzsākšanas no jauna salīdzinājums	205
10.	Administratīvais process tiesā.....	208
10.1.	Administratīvo tiesu kompetence.....	209
10.1.1.	Uz pieteikuma pamata ierosinātās lietas jeb pieteikumu izskatīšana	210
10.1.2.	Uz sūdzības pamata ierosinātās lietas jeb sūdzību izskatīšana	215
10.2.	Administratīvo tiesu uzbūve	217
10.2.1.	Administratīvo tiesu institucionālā struktūra	217
10.2.2.	Administratīvo tiesu funkcionālā struktūra.....	219
10.3.	Administratīvajā procesā tiesā iesaistītās personas	222
10.3.1.	Personas, kas nodrošina tiesas procesa norisi	222
10.3.2.	Procesa dalībnieki	224
10.3.3.	Citas personas, ar kuru palīdzību noskaidro būtiskus lietas apstākļus.....	226
	<i>Liecinieks</i>	227
	<i>Eksperts</i>	228
	<i>Institūcija atzinuma sniegšanai</i>	229
	<i>Pieaicinātā persona</i>	230
10.4.	Administratīvo lietu izskatīšanas pamatprincipi	232
10.4.1.	Tiesības uz pilnas jurisdikcijas tiesu.....	234
	<i>Visaptveroša kontrole</i>	234
	<i>Kompetence novērst prettiesiskas izpildvaras darbības sekas</i>	237
10.4.2.	Tiesas objektivitāte	238
10.4.3.	Lietas izskatīšana mutvārdu procesā.....	241
10.4.4.	Atklātuma princips.....	243
10.4.5.	Tiesības uz pieeju lietas materiāliem un izteikt viedokli par tiem	245
10.4.6.	Procesuālās ekonomijas princips	247
10.4.7.	Objektīvās izmeklēšanas princips	248
10.5.	Lietas izskatīšana pirmās instances tiesā.....	253
10.5.1.	Pieteikuma pieņemšana jeb lietas ierosināšana.....	254

10.5.2. Pieteikuma priekšmeti	264
10.5.2.1. Pieteikumi par administratīvo aktu	266
<i>Administratīvā akta atcelšana</i>	<i>266</i>
<i>Administratīvā akta atzīšana par spēkā neesošu</i>	<i>267</i>
<i>Administratīvā akta atzīšana par spēku</i>	
<i>zaudējušu</i>	<i>268</i>
<i>Administratīvā akta atzīšana par spēkā esošu</i>	<i>268</i>
<i>Labvēlīga administratīvā akta izdošana</i>	<i>269</i>
<i>Administratīvā akta grozīšana</i>	<i>270</i>
10.5.2.2. Pieteikumi par faktisko rīcību	270
<i>Faktiskās rīcības neveikšana (aizliegums uzsākt</i>	
<i>faktisko rīcību)</i>	<i>270</i>
<i>Faktiskās rīcības pārtraukšana (aizliegums</i>	
<i>turpināt faktisko rīcību)</i>	<i>271</i>
<i>Faktiskās rīcības veikšana</i>	<i>271</i>
10.5.2.3. Pieteikumi par publisko tiesību līgumu	272
<i>Pieteikums par līguma atcelšanu</i>	<i>272</i>
<i>Pieteikums par līguma atzīšanu par spēkā</i>	
<i>neesošu</i>	<i>273</i>
<i>Pieteikums par līguma atzīšanu par spēku</i>	
<i>zaudējušu vai spēkā esošu</i>	<i>273</i>
<i>Pieteikums par līguma noslēgšanu</i>	<i>274</i>
<i>Pieteikums par līguma izpildi</i>	<i>275</i>
<i>Pretpieteikums</i>	<i>277</i>
10.5.2.4. Pieteikums par publiski tiesisko attiecību	
konstatēšanu	278
10.5.2.5. Pieteikums par administratīvā akta, faktiskās	
rīcības vai publisko tiesību līguma atzīšanu par	
prettiesisku	279
10.5.2.6. Pieteikums par administratīvā akta izdošanas,	
faktiskās rīcības veikšanas vai publisko tiesību	
līguma noslēgšanas procesā pieļauta procesuālā	
pārkāpuma konstatēšanu	281
10.5.3. Lietas sagatavošana iztiesāšanai	281
10.5.4. Lietas iztiesāšana	283
10.5.5. Sprieduma sastādīšana un pasludināšana	286
10.5.6. Tiesvedības izbeigšana un pieteikuma atstāšana	
bez izskatīšanas	295

10.6.	Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā.....	297
10.6.1.	Apelācijas sūdzības iesniegšana, pieņemšana un apelācijas tiesvedības ierosināšana	297
10.6.2.	Lietas izskatīšana pēc apelācijas tiesvedības ierosināšanas.....	300
10.7.	Lietas izskatīšana kasācijas instances tiesā.....	305
10.7.1.	Sprieduma pārsūdzēšana Senātā	305
10.7.2.	Kasācijas tiesvedības ierosināšana vai ierosināšanas atteikums.....	308
10.7.3.	Kasācijas sūdzības izskatīšana un Senāta spriedums.....	309
10.8.	Pagaidu aizsardzība.....	311
10.8.1.	Administratīvā akta un faktiskās rīcības darbības apturēšana un atjaunošana	311
10.8.2.	Pagaidu noregulējums.....	313
10.8.3.	Lūguma par administratīvā akta darbības apturēšanu vai atjaunošanu vai pagaidu noregulējumu iesniegšana un izskatīšana.....	314
10.8.4.	Sprieduma nekavējoša izpilde	315
10.8.5.	Pagaidu noregulējuma izpildes un sprieduma nekavējošas izpildes seku novēršana	316
10.9.	Atvasinātie procesi.....	317
10.9.1.	Blakus sūdzību izskatīšana	317
10.9.2.	Blakus lēmums.....	321
10.9.3.	Lietas jauna izskatīšana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.....	323
	<i>Pamats lietas jaunai izskatīšanai</i>	<i>324</i>
	<i>Pieteikuma izskatīšana</i>	<i>327</i>
11.	Atlīdzinājums administratīvajā procesā	328
11.1.	Atbilstīga atlīdzinājuma jēdziens	328
11.1.1.	Atbilstīga atlīdzinājuma konstitucionālais regulējums	328
11.1.2.	Atbilstīga atlīdzinājuma regulējums un tā attīstība.....	330
11.1.3.	Atbilstīga atlīdzinājuma funkcijas un atlīdzinājuma līdzekļi administratīvajā procesā.....	331

11.2.	Valsts atbildības priekšnoteikumi	335
11.2.1.	Prettiesiskums kā valsts atbildības priekšnoteikums un izņēmumi no tā	336
11.2.2.	Kaitējums.....	338
11.2.2.1.	Zaudējumi un to atļidzinājuma apmēra noteikšana.....	338
11.2.2.2.	Nemantiskais kaitējums	341
11.2.3.	Cēloņsakarība starp rīcību un sekām	347
11.3.	Atļidzinājuma pieprasšanas kārtība	348
12.	Administratīvā akta un tiesas nolēmumu izpilde	350
12.1.	Administratīvo aktu izpilde.....	351
12.1.1.	APL astotās sadaļas "Administratīvo aktu izpilde" tvērums.....	351
12.1.2.	Izpildes vispārējie noteikumi	353
12.1.3.	Uz naudas maksājumu vērsta administratīvā akta piespiedu izpilde	358
12.1.4.	Uz noteiktu darbību vai darbības aizliegumu vērsta administratīvā akta piespiedu izpilde.....	359
12.1.5.	Tiesību aizsardzības līdzekļi.....	364
12.2.	Tiesas nolēmumu izpilde	369
	Jēdzienu alfabētiskais rādītājs.....	373
	Izmantotie avoti.....	413
1.	Literatūra.....	413
2.	Tiesību akti	419
3.	Juridiskās prakses materiāli	426
4.	Citi avoti	440
	Annotation.....	442

Priekšvārds

Šī grāmata ir iecerēta kā mācību līdzeklis studentiem, kuri apgūst administratīvā procesa tiesību kursu, kā arī juristiem, kuriem šī grāmata var noderēt kā rokasgrāmata vai palīdzēt atkārtot un aktualizēt zināšanas.

Lai arī administratīvā procesa tiesībām ir veltīti vairāki apjomīgi izdevumi, šī monogrāfija ir pirmais doktrinārais darbs, kurā aptvertas visas Administratīvā procesa likumā minētās procesa stadijas (administratīvais process iestādē, tiesā, kā arī administratīvā akta un tiesas nolēmuma izpilde), kā arī skaidroti nozīmīgākie administratīvā procesa tiesību pamatjēdzieni.

Grāmatas izklāsts veidots kā stāstījums par attiecīgā temata pamatjautājumiem. Kur vien iespējams, tiesiskā regulējuma izklāsts ir papildināts ar piemēriem, bet atsevišķos gadījumos arī ar detalizētākiem paskaidrojumiem. Tie tekstā rakstūti rindkopās ar atkāpēm un mazākiem burtiem.

Atsauces uz grāmatā minētajiem normatīvajiem aktiem attiecas uz šo normatīvo aktu aktuālo redakciju 2022. gada 1. novembrī. Grāmatas tekstā zemsvītras atsauces uz normatīvajiem aktiem nav ietvertas – grāmatā izmantoto normatīvo aktu saraksts atrodams izmantoto avotu sarakstā grāmatas beigās. Atsauces uz tiesu nolēmumiem noformētas saīsināti, norādot tiesu, kura nolēmumu pieņēmusi, nolēmuma veidu (spriedums vai lēmums), nolēmuma pieņemšanas datumu un numuru. Atsaucēs lietotais saīsinājums ALD nozīmē Senāta Administratīvo lietu departamentu.

Pirms katras nodaļas pamatteksta ir norādīts literatūras avotu saraksts, kurā ietverti avoti, kuri vai nu izmantoti nodaļas rakstīšanā vai kuri ir ieteicami attiecīgā temata padziļinātai apguvei.

Grāmatas pamattekstu 1., 2., 4., 5., 6. un 11. nodaļai sagatavojis Edvīns Danovskis, 3., 7., 8. un 9. nodaļai – Jautrīte Briede, 10. un 12. nodaļai Anita Kovaļevska. Visi autori piedalījušies grāmatas teksta rediģēšanā un pilnveidošanā, līdz ar to grāmatas nodaļu teksts atspoguļo visu autoru kopīgo viedokli attiecīgajos jautājumos.

Grāmatas autori